

De vrieskist of Anna Koperslager 3 (slot):

Via de Thuiszorg kwam Lia het meest in Anna's appartement. Ze was al een eindje in de twintig, flink, kordaat en opgewekt. Ze volgde een avondstudie om in de gezondheidszorg hogerop te komen. Lia kende ik al van de bezoeken die zij lange tijd aan een van de burens bracht in de flat waar ik woon. Kwam ik haar tegen dan praatten we altijd even met elkaar. Soms kreeg dat even leunend tegen de appartementstrap of wiegend van het ene been op het andere bij de groenteafdeling van de supermarkt, de lengte van een koffieafspraak. Zo hoorde ik dat Lia haar ogen niet kon geloven toen zij voor de eerste keer bij Anna thuis kwam. Zoveel stof, bruin en rondzwerfende etensresten had ze nog nooit bij elkaar gezien. 'En ze kwam toch overal', zei ze met grote verontruste ogen. 'En zich wassen en verschonen doet ze ook niet terwijl ze barst van de kleren'.

Als je onder Anna's bed keek zag je eerst kunstig geweven spinnenwebben geplant in een dikke laag stof. Onder die stof een in de gauwigheid niet te tellen hoeveelheid witte kartonnen dozen van verschillende afmetingen. In die dozen zaten rokken, truien en schoenen die Anna regelmatig via een gids bestelde. Kwam er een gids uit dan bladerde zij vergenoegd enige dagen door het nieuwe blad en koos enkele dingen uit de seizoenscollectie. Ik vermoed dat ze de kleren uitpakte, paste voor de grote spiegel die in het kleine tijdschriftenkamertje stond, ze daarna weer inpakte en onder haar bed schoof om ze te zijner tijd te integreren in haar dagelijkse garderobe. Van dat laatste kwam dan niets terecht.

Toen ik met Claire besprak wat ik onder haar moeders bed had aangetroffen zei ze: 'het is voor haar een plezier om het te kopen. We laten het zo. Als ze er niet meer is geef ik alles aan een instelling.' Goed zo Claire, dacht ik.

Maar onder Lia's leiding werd Anna elke dag gewassen, werd haar haar tweemaal in de week met water en shampoo aangepakt en werd zij in nieuwe kleren gestoken. 'Zoveel onder je bed en niks aan je lijf, dat kon natuurlijk niet. Toen ik op een maandagochtend bij Anna op de koffie kwam zat ze als een opgedirkte freule gewassen en gekamd in keurige kleren in haar grote rieten lievelingsstoel. Het voor de variatie opgestoken haar glansde. Anna's blauwe ogen stonden zeer ongelukkig. Toen Lia de kamer uitging om zich om het huis te bekommeren klaagde Anna haar nood: 'ze wil dat ik de kleren gebruik, ik voel me er helemaal niet in thuis. Ik weet niet waar ze mijn lekkere zachte (vuile!) jurk gelaten heeft. En mijn huis! Ze wil maar soppen en zuigen zonder erbij na te denken hoe je iets schoon moet maken. Mijn moeder deed dat anders dat kan ik je vertellen'. En met een standsbewuste zelfgenoegzame blik verviel ze in een stilte die doorbroken werd door Lia's binnenkomst met de thee. Dat een mens's ochtends naar koffie snakt drong niet tot Anna door. Ze was een theedrinker. Koffie was er alleen in huis als Claire over was.

Claire's bezoek aan Vancouver had wel degelijk zin. Desirée wilde de door haar voor vrienden gedragen baby niet afstaan. En Claire, die na de middelbare school een opleiding tot verpleegster had gevolgd, deed nuchter en resoluut wat volgens haar het beste was: de baby werd naar de wensouders gebracht. Desirée zou geen borstvoeding geven. Toen ik aan de telefoon zuchtte, zei ze: 'Met dralen help ik mijn dochter niet. Het is nu even hard voor haar maar met het in balans raken van de hormoonhuishouding zal het beter gaan.' Het woord hormoonhuishouding werd gelardeerd met een korte zachte grinnik.

Claire kwam niet terug naar Nederland. Vanuit Vancouver vloog ze naar haar Amerikaanse woonplaats. Er moest orde op zaken gesteld worden op haar balletschool en op de Universiteit waar zij les gaf moest ze hoog nodig bij belangrijke besprekingen aanwezig zijn. Haar moeders dood zou ze niet meemaken. Dat moet ze geweten hebben.

Er was nu altijd iemand bij Anna. Overdag een thuiszorghulp, Martin of ik, en 's nachts een vrijwilliger van een organisatie die alleenwonende mensen die niet lang meer te leven hebben

ondersteunt. Aangrijpend wat deze vrijwilligers opbrengen voor zieke alleenstaanden. Zachtmoedige, resolute vriendelijkheid zag ik bij hen. Nuchter ten opzichte van de dood. Een oefening in levenskunst.

Lia had de centrale rol. Ze had intensief contact met Amerika ('ze ging er beslist een keer heen') en bij haar werkgever kon ze het zo regelen dat zij het meest bij Anna werd ingeroosterd. Dat deze kei mij soms een beetje van mijn plaats verdrong slikte ik. Tenslotte was mijn zorgaandeel beperkt.

Op een middag kreeg ik telefoon van Martin. Of ik even over wilde steken. Anna had in haar luier gepoept en Martin wist niet wat hij moest doen. Voor ik het wist vloog ik naar de overkant en zag het hulpeloze tweetal. Met het uit de poep halen van oude mensen had ik geen ervaring. Ik pakte haar bij haar benen, tilde haar omhoog als een baby en maakte haar billen schoon. Ook deed ik haar een nieuwe luier aan. Omdat het onderlaken door mijn niet al te handige handen vuil was geworden moest ik Anna uit bed halen zodat ik het onderlaken kon wisselen. Ik hield haar onder haar oksels overeind en wilde haar in een stoel zetten, maar ze zakte door haar zwak geworden benen en glipte door mijn handen op de grond. Dat vond ik erg. 'Het geeft niet kind', zei ze 'je behandelt me met liefde en dat is het voornaamste'.

Later was ik verwonderd en boos dat Martin het zelf niet had gedaan. Er was toch jarenlang een lichamelijke vertrouwdheid tussen hen geweest. Waarom kon, durfde of wilde hij deze poepconfrontatie niet aan? Ik had niet de moed het hem te vragen.

Twee dagen later belde Claire vanuit Amerika dat haar moeder was overleden. Ze kwam voor de crematie naar Nederland en wilde zelf met de pastoor van de Cenakelkerk overleggen over de afscheidsdienst. Via de gespreksgroep waarin Anna Martin en zijn vrouw ontmoette had ze ook deze pastoor leren kennen en ze waren min of meer bevriend geraakt. Alhoewel Anna ongelovig was kwam ze graag in deze kerk en vond ze het heerlijk om met deze geestelijke van gedachten te wisselen.

Meteen naar Nederland komen kon Claire niet. Ze wilde haar reis in een verlof laten vallen, bang als ze was om leerlingen en lessen te verliezen. 'En je moeder dan?', vroeg ik. 'Die wordt koel gehouden. Of dat nu voor drie of tien dagen is maakt niets uit.' Weer die zachte grinnik door haar resolute stemgeluid heen.' Ik kon mijn oren niet geloven en schoot in de lach. Tegen de redelijkheid van haar argumenten kon ik niets inbrengen.

Ik mocht bij het overleg zijn met de pastoor. Ook Martin was erbij. Inbreng had ik niet. Onze werelden bleken te verschillend. De crematie zelf was rustig, verstillend en daarmee mooi. Ik las 'Tijd in onderpand' van Ingeborg Bachmann voor. Ook Martin's vrouw was er. In het boek bij de ontvangsttafel schreef ze: 'Lieve Anna, Ik gaf je het beste wat ik had. Een deel van Martin.'

In de orangerie van een nabijgelegen restaurant dronken we koffie met kleine gebakjes. Claire vertelde over het gebroken leven van haar moeder en hun gebroken contact. Aangedaan deed ze verslag van wat haar moeder haar had gegeven: Hamlet, Albinoni, dans, kortom cultuur. Daar was ze dankbaar voor. Dat haar moeder erop gestaan had dat ze eerst verpleegster werd in plaats van danseres kon ze wel en niet navoelen. Uiteindelijk was ze haar eigen weg gegaan en had naast haar verpleegstersopleiding de parttime balletopleiding in de Cecchettimethode gevolgd.

We namen afscheid.

Ik zou haar nog terugzien bij het uitruimen van Anna's flat. In een kleine week had Claire alles voor elkaar. Spullen werden verdeeld en opgehaald. In mijn huis kwam de rode Mexicaanse sjaal, de vierkante rieten boodschappenmand, de twee grote rieten stoelen.

Voor het uitstrooien van de as over het terrein van de Heilige Landstichting kwam Claire niet meer over. Ze vroeg Martin en mij dat te doen.

Weken later ontmoetten Martin en ik elkaar bij de Cenakelkerk. Een medewerker gaf ons het busje in de hand en liep voor ons uit naar dat deel van het terrein waar we mochten strooien. Mijn hand ging door kleine steentjes die eerder in het busje hadden gerammeld. Ik strooide en was een plank. Martin strooide. We dronken koffie in de oranjerie. Deze keer zonder gebakjes. We namen afscheid.

's Avonds gaf ik les. Door kort te vertellen wat ik die dag had beleefd boog de plank enigszins mee. Bij het later op de avond naar huis fietsen dacht ik: wat is er ook weer gebeurd vandaag?

Anderhalf jaar na haar moeders overlijden, rond de jaarwisseling, stond Claire onverwacht op mijn antwoordapparaat. Ze was in Nederland, had haar vader en zijn vrouw in Amsterdam gesproken en logeerde nu bij Martin en zijn vrouw. Toen ik het gesprek afliuisterde kwamen we net terug van een reis naar Den Haag. We konden elkaar kort ontmoeten. Haar vliegtuig vertrok de volgende ochtend, nieuwjaarsdag, zo vroeg dat zij 's avonds met de trein naar Amsterdam moest om in de buurt van de luchthaven in een hotel te overnachten. In de loop van de oudejaarsavond brachten we haar naar het station. We namen afscheid.

Was haar onderliggende vraag geweest of wij haar in de oudejaarsnacht naar Amsterdam wilden rijden? We boden het niet aan!

Enkele maanden later kreeg ik een brief van Claire's dochter Désirée. In de enveloppe zat een flyer met op de voorkant een foto van Claire en daaronder de tekst: 'celebrating the life of Claire Koperslager'. Aan de binnenkant van het dubbel gevouwen lichtblauwe 120 grams papier een kort overzicht van Claire's loopbaan, de namen van haar kinderen en kleinkinderen. Toen ik als correspondentieadres een Begrafenisonderneming las drong tot mij door waar dit bericht op sloeg. Op de bijgesloten witte correspondentiekaart stond in een klein handschrift, met inkt en in goed Nederlands geschreven: 'Mijn moeder botste tijdens een lange autorit tegen een paal. Ze brak haar nek en was op slag dood. Ze heeft geen pijn gehad.'

Ik belde Martin: 'Ze heeft het expres gedaan. Wat denk jij?' 'Die gedachte schoot mij wel door het hoofd, maar ik weet het niet,' antwoordde hij.